

Riitta Lehvonen

Porobaletti

POROBALLETI

Tämä kirja on omistettu Lapin paliskunnalle sekä Soneralle ja sen alihankkijoille, Relacom Finland OY:lle ja Eltel OY:lle.

Näillä tahoilla on ollut huomattava merkitys sille, että olen yhä hengissä ja järjissäni ja elämäni on elämisen arvoista.

Riitta Lehvonen

POROBALLETTI

Tämän kirjan kirjoittamiseen on saatu Suomen Tietokirjailijat RY:n apuraha, josta suuri kiitokseni.

Kuvat: Riitta Lehvonen

© 2021, Lehvonen, Riitta

Kustantaja: BoD - Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD - Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-4283-9

SISÄLLYSLUETTELO

Prologi	7
----------------------	----------

Siniset balettitossut	12
------------------------------------	-----------

Kun teurastamo toimii turvakotina avioerokatastrofin keskellä ja jossain välissä teen piruetteja kovakärkisillä balettitossuilla

Semekurttia	87
--------------------------	-----------

Nylkytarinoita pohjoisilta palkisilta

Elämä kortilla	100
-----------------------------	------------

Kurkistus kuluneisiin vuosiin postikorttikuvien kuljettamana

Lumilinko Sokostilla	155
-----------------------------------	------------

Elämäni kevät; kadonnut itsetunto, elämänusko ja ilo löytyvät keskeltä erämaata lunta lapioimalla

Vuokatin vuosi	185
-----------------------------	------------

Onneksi minusta ei tullut kouluampujaa, mutta tämän koettuani ymmär-
rän täydellisesti jokaista, josta tuli

Opiumia ja kannabista	328
------------------------------------	------------

Mitä vasanmerkitysmaailmassa oikeasti tapahtuu

Kotitappoporo	406
----------------------------	------------

Polvinivelen kierukka leikataan ja pailakka raadellaan ja leikataan luutto-
maksiksi

Tallinnan laivalla456

Vailla vakituista asuntoa (VVA), välillä laivaristeilyllä, leikkikoulukaverin hautajaisissa sekä erotusaidoilla

Kuutamoajelu490

Paluu Sokostille yksin yli -30 asteen pakkasessa ja ilman puhelimen kuuluvuuksia

Tunturituuliin512

Viimeinen toteutumaton unelmani toteutuu; ettoreissu Saariselän suurimmille tuntureille, mistä tuomme 2500 poroa Raja-Joosepin erotusaitaan

”Linkit on pystyssä, mutta tasasuuntaajaan ei saada yhteyttä”574

Jouluyönä Kauko Sorjosen –säätien kirjailijaresidenssissä kirjoitan kiitoskirjeen entiselle terapeutilleni, Heidille, Kanadaan, ja päivitän kuulumiseni

Kun ”Good year” meni kumoon606

Luxemburgilaisia autonrenkaita ojassa ja katastrofipsykologiaa päälle

Epilogi625

Kiitokset629

PROLOGI

Tee lyhyt mielikuvitusmatka itsesi ulkopuoliseen todellisuuteen:

kuvittele, että on toukokuun 16. päivä. Painat keltaisen Skido Scandicin kaasun pohjaan, ja vauhdin hurmasta huolimatta moottorikelkkasi jätkähtää Luirojärven vesisohjoon kuin sementtiin. Jään päällä on vettä niin paljon, että saapasvarsi ei riitä. Puhelimet eivät kuulu. Viidenkymmenen kilometrin säteellä ei ole sinun lisäksi muita eläviä olentoja kuin muutama riekko, jänis ja poro. Kaikki joet ovat sulat. Olet viime yönä joutunut ajamaan jokaisen joen yli pohjia myöten henki kurkussa miettien, mikä on se kohta, johon jäät ypöyksin kevätyössä kelkkoinesi jumiin. Se kohta oli keskellä Luirojärveä. Mitä teet nyt?

Tämän kysymyksen eteen jouduin viime toukokuussa. Hetki piti istua kelkan päällä, rauhoittua ja miettiä. Edessäni seisoj 718-metrinen suuri ja mahtava Sokosti-tunturi. Sen huipulla jökötti Soneran puhelinmasto konehuoneineen. ”Puhelimet eivät kuulu koko Koilliskairassa. Voisitkos mennä vielä tänä yönä Sokostille ja tehdä jotakin?” oli Eltel OY:n rovaniemeläinen työnjohtaja sanonut illalla puhelimessa. Partiolainenhan on aina valmiina - varsinkin, kun luvassa on vauhtia ja vaarallisia tilanteita.

Juuri nyt olin sellaisessa – tai vauhti kylläkin oli jo loppunut, mutta vaaroja oli sitten tarjolla senkin edestä.

Tiesin kyllä erinäisiä konsteja, millä kelkkaa voi YRITTÄÄ saada yksin irti vesisohjosta. Lopputulos ei milloinkaan ole taattu, vaan varsin epävarma. Jos yrittäisin, enkä onnistuisi, olisin käyttänyt huomattavasti aikaa sekä voimavaroja ja kastellut kamppeeni kokonaan. Jos en pääse huipulle ja saa konehuoneen generaattoreita käyntiin, en pysty soittamaan edes apua itseleni ja viranomaisverkko, Virve, kaatuu kohta. Eihän lumihuippuiselle Sokostille olisi enää matkaa kuin kuusi kilometriä linnuntietä ja noususummaakin vain vaivaiset 435 metriä jäljellä...

Minä olen täällä siksi, että Koilliskairassa kuuluisivat puhelimet jälleen, en ensisijaisesti itseäni pelastamassa, joten huipulle, maksoi mitä maksoi.

Keinottelin kelkan takaboxista monot jalkaani, irrotin pikalukkoremmillä kelkan sivuun kiinnittämäni sukset ja nostin hätätilanteita varten pakkaamani pikkurepun selkääni – sieltä löytyivät generaattorin tietokoneen ohjeet (ja monia muitakin neuvoja, mitä korkkeja aukoa ja mitä nappeja painella, jotta saisin koneet käyntiin) sekä lenkkiavaimet, juomapullo ja evästä. Kelkan sarviin sidottu karttalaukku kaulaan ja kompassi käyttöön.

Vanha kelkkajälki ei tosin kantanut enää edes suksea, joten hiihdin polvia myöten kylmässä vesisohjossa Sokostinojan suulle huomatakseni, että maalla metrinen hanki upposi hiihtäjän alla pohjia myöten. Jängät olivat niin sulat ja tulvivat, että niitä piti kierrellä kilometritolkulla. Tunturin äärimmäisen jyrkkä rinne puolestaan oli säilyttänyt niin kovan teräshangen, ettei suksen kantti meinannut pitää.

Sitten iski uppuramyräkki. Näkyvyyttä peräti suksen kärkiin asti. Masto ei ole huipulla, vaan huipun takana, joten suunnistustaidoksi ei riitä, että kunhan nouset vain ylöspäin...

Juuri tänä vuonna partiolippukunta Jokikylän Pojat Raisiosta oli ilmoittanut historian ensimmäisen Jukola-joukkueen Paimion kisoihin, ja minulle oli nakitettu yli 12-kilometrinen otsalamppuusuus. Umpiuupuneena ja uppuramyräkässä yhä ylöspäin yrittäessäni hoin itselleni: ”Minä reenaan Jukolan miesten viestiin, minä reenaan Jukolaan, kyllä minä vielä jaksan vähän matkaa ja kyllä minä löydän maston kompassisuunnalla...”

Kun olin lapioinut metrisen hangen läpi tieni konehuoneeseen ja saanut generaattorit käyntiin, soitin Raja-Joosepin vartiostoon ja kysyin, missä on lähin rajan partio. ”No se on täällä Joosepissa. Täällähän on kesämaa. Täältä käsin ei pääse enää kelkoilla mihinkään, mutta minäpä soitan ja kysyn, missä Ivalon partio on!” Hetken kuluttua Rajan johtokeskuksesta Rovaniemeltä soitettiin minulle: ”Minä lähetin Nellimin partion sinne. Ne hakevat Ivalosta kelkat ja ovat muutaman tunnin kuluttua Luirolla, jos sinne vain pääsee vielä kelkoilla.” ”Minä tulin tänne viime yönä yksin Kiilopäältä, mutta täytyy sanoa, että olosuhteet ovat todella haasteelliset. Sano rajamiehille, että jos minua ei ala kuulua Luiron huoltotuvalle, niin käyvät katsomassa Jaulutuskurun pohjan – tunturin rinteessä on niin kova teräshanki, että jos lähden luisumaan, niin päädyn kurun pohjakivikkoon.”

Olin saanut puhelinyhteydet pelaamaan ja pelastanut myös rajavartioidenkin käyttämän viranomaisverkon kaatumiselta. Tehtäväni oli täytetty.

Mikäli olisin soittanut 112, Luirolle olisi lähetetty korkeintaan pelastushelikopteri, joka olisi lennättänyt minut tien päälle. Ei minulla ollut mitään hätää, mutta keljutti ajatus, että kelkka uppoaa järven pohjaan, kun jäät sulavat lähipäivinä. Tarvitsin paikalle vain kaksi taitavaa kelkkamiestä.

Ehdin kämpälle hetkeä ennen rajavartijoita. Järveltä päästyään toinen heistä kaatoi vettä saappaastaan ja toinen oli mulahtanut kainaloita myöten veteen. ”Kyllä olisi ollut tekemätön paikka saada se kelkka yksin sieltä irti!” he tuumasivat. Kiittelin kovasti avusta, mutta he torjuivat kiitokseni ja tuumasivat: ”Mehän vain toteutimme rajavartijan suurinta unelmaa!” ”No mikä se on?” ”Jokaisen rajavartijan suurin unelma on saada pelastaa naisia kairasta!”

Vasta kun kelkka oli rannalla, keitimme kämpällä kahvit ja vaihdoimme muut kuulumiset. Toinen rajamiehistä oli vanha partiolainen Inarin Tunturi-susista, ja meidän paliskuntamme nykyinen poroisäntä oli ollut aikoinaan hänen apulaisvartionjohtajansa.

Kun paluumatkalla Kiilopäälle olimme ylittäneet jälleen yhden tulvivan joen pohjia myöten ajamalla, tuumasin partiolais-rajavartijalle: ”Sinä voit varmaankin uskoa, että ilman partiotoukkaa ja Turun Suunnistajissa saatua nuorisovalmennusta en olisi ikinä uskaltanut lähteä edes yrittämään näitten Sokostin maston vikaohjelmien hoitamista, kun herra Eltel sitä minulta

pari vuotta sitten pyysi – saati että olisin voinut milloinkaan onnistua näissä hommissa. Ja kyllä – arvasit oikein. Minulla ei itselläni ole edes internettiä, sähköpostia, televisiota eikä älypuhelinta...”

SINISET BALETTITOSSUT

Kun teurastamo toimii turvakotina avioerokatastrofin keskellä ja jossain välissä teen piruetteja kovakärkisillä balettitossuilla

5.12.2011

Sähkötahkon vieressä jököttävän pesualtaan yläpuolelle seinään on teipattu paperi, mihin on kirjoitettu sinisellä paksulla tussilla ja suurilla tikku-kirjaimilla määräys: ”MUISTA PESTÄ KYPÄRÄSI!” Joku on sotkenut yli ensimmäisen ään ja kiepauttanut ärrän ja peen toisinpäin. Niinpä tietenkin - onhan allas juuri sopivalla korkeudella siihenkin hommaan. Minä olen ainoa, jota tuo käsky ei koske.

Kaikkein merkityksellisimpiä ja vaikutusvaltaisimpia sääntöjä ei koskaan kirjoiteta seinille eikä sanota ääneen. Ne pitää tietää sanomattakin. Tämän talon tärkein sääntö kuuluu näin: ”ÄLÄ KOSKAAN ITKE TEURASTAMON KAHVIPÖYDÄSSÄ! TÄMÄ EI OLE ITKUPILLIEN TYÖPAIKKA!”

Minä olen juuri rikkonut teurastamon tärkeintä sääntöä. Kukaan koskaan aiemmin ei ole tehnyt mitään vastaavaa. Ei ole olemassa ennakkotapausta. Kukaan ei siis vielä tiedä, mitä minulle tulee tapahtumaan. Siksi hetki on niin hämmentävä kaikille asianosaisille. Raati on juuri kokoontunut koolle taukuhuoneeseen valkoisissa haalareissaan ratkomaan asiaa. Minä itken yhä teurastamon kahvipöydän ääressä ja minun kohtaloni ja tulevaisuuteni tällä työpaikalla on nyt heidän käsissään.

Miksi, voi miksi heidän piti ryhtyä ristikuulustelemaan minua?! Kyllä minä tiedän, että täällä ei itketä, enkä ollut aikonut ikinä rikkoa sitä sääntöä, mutta miksi heidän piti ryhtyä niin rajuun ja periksiantamattomaan ristikuulusteluun. Kaikki alkoi siitä, kun lisko-Matti ryhtyi kyselemään, että mitä nyt on vialla, mitä teille on sattunut.

- Mie olin tulossa tässä taannoin teille kylään, kun P oli pihalla pakkaamassa rekiä ja muita kampeita. Kyllä minä näin siitä, että kaikki ei ole nyt kohdallaan, että jotakin on sattunut. Se ei edes kutsunut kahville. Kaikki ei ole nyt hyvin. Mitä teille on tapahtunut?

- No etkö sinä kysynyt P:ltä?

- Eihän sitä nyt sellaisia asioita voi toiselta kysyä.

- Mutta minultako sinä kysyt silti?

- Johan nyt sinulta voi kysyä!

Minä en halua kertoa, minä en halua paljastaa mitään. Minä en halua, että kukaan tietää, se on niin kauheaa. Periksiantamaton ristikuulustelu yltyy pöydän ympärillä. Minä olen kuin ”Luolakarhun klaani” –romaanin luolanainen, Ayla - minä en kykene valehtelemaan. Jos yrittäisin, se näkyisi minusta välittömästi. Siksi lopulta paljastan, että olemme tehneet P:n kanssa sopimuksen, että asumme vuoroviikoin kotitaloa; joka toisen viikon saa olla yksin kotona ja taas seuraava viikko on pakko olla kotoa poissa.

- Kummasta se alkoi? kysyy Nils-Aslak.

- Oli siinä monta eri vaihtoehtoa...

- Mutta kummasta se ajatus lähti?
- Yksi vaihtoehto oli, että asutaan vuoron perään kotona kuukauden jaksoissa, tai sitten viikon tai kahden viikon jaksoissa...
- Mutta kumpi niin alun perin halusi ja miksi?
- Oli siinä sellainenkin vaihtoehto, että laitetaan talo myyntiin ja kumpikin hankkii itselleen oman asunnon...

Minä en halua vastata. Minä kierrän ja kaarran, vastaan aina vierestä, koska tiedän, mitä tapahtuu, jos vastaan rehellisesti – silloin rikon teurastamon tärkeintä sääntöä. Teurastajat eivät vielä tiedä, minkä riskin ovat ottaneet, kun ovat ryhtyneet tähän kuulusteluun, ja siksi he jatkavat kyselemistään, eivätkä tyydy minun kierteleviin vastauksiini.

- Niin, niin, mutta kummasta se alkoi? kysyy nylkyporukan puhumatto-min, hiljaisin ja sulkeutunein mies vielä kerran ja katsoo minua herkeämättömästi silmiin. Tai ehkä hän katsoo minua suoraan sydämeen, koska saa lopulta sillä katseellaan ja kysymyksellään minut yhtä aikaa sekä purskahtamaan itkuun että vastaamaan rehellisesti:

- Minä en kestänyt enää! P satuttaa ja loukkaa minua liikaa. Minä en pystynyt enää tekemään edes töitä. Makasin vain yläkerrassa ja joko itkin tai nukuin tai luin roskaromaaneja ja ajattelin, että tätä menoa loppuu kohta Sodankylän kirjastoautosta kirjat...

Vain hetken kestää hiljaisuus. Sitten raati lausuu ensimmäisen tuomionsa:

- Se pitää vain molempien katsoa omaan peiliin ja sitten teidän täytyy yhdessä keskustella! murahtaa Tuomma.

”Ehdotus on outo, uus, seuraa hetken hiljaisuus, haa nyt miesten parvesakin syntyy kohinaa. Teurastaja muuan kas, liki viisikymmenvuotias, vaatii puheenvuoroa ja heti sen myös saa...” (säv. ”Pikajuna Meksikon”)

- Täällä teurastamollahan ne kaikkein parhaimmat terapeutit onkin! tokaisee Lars-Joonas.

Raati räjähtää raikuvaan nauruun. Minun kohtaloni on yhä epäselvä. Tilanne on selvästi hankala.

Sillä siunaamalla sekunnilla, kun purskahdan itkuun, nousee minun vieressäni istunut mies seisomaan ja kävelee pois. Se on ainoa asia, minkä rekisteröin kahvipöydän ympärille kokoontuneitten valkohaalaristen työtovereitteni reaktioista. Omalta itkultani en näe tai tiedosta mitään kenenkään muun suhtautumisesta kuin sen, että oikealta puoleltani nousee yksi teurastajista ja kävelee pois.

Pienen hetken kuluttua paikalta poistunut mies palaa luokseni kahvipannu kourassaan, laskee sen pöydälle eteeni, kaivaa kylmälaukustaan muovirasian, missä on jouluista kuivakakkua, ojentaa sitä minulle ja sanoo:

- Ota nisua!

- Kiitos! vastaan, pyyhin kyyneleitäni, juon kahvia, syön kakkua ja pyyhin taas kyyneleitäni.

- No missä se vika teidän hommassa sitten oikein oli? Seksihommissako teillä oli vaikeuksia vai missä, kyselee joku.

- Teidän pitää laittaa talo puoliksi, ohjeistaa toinen.

- Sen neuvon vain annan, että ota se muurin puoli, jos pääset valitsemaan. Ei haittaa, vaikka se olisi kauempana hyysikästäkin, kunhan saat sen muurin puolen, niin sinulla on lämpimämpi, neuvo seuraava.

- Tai tehkää ulkokautta portaat sinne yläkertaan ja se toiselle ja alakerta toiselle, ehdottaa kolmas.

- Kyllä Magga Lauri varmasti antaisi sinun asua sen vanhassa talossa Purnumukassa, kun vain lämmittäisit sitä ja pitäisit talosta huolta, murahtaa Tuomma.

- Ai niin, sehän asui Peikko-Villekin siellä aikoinaan. Lauri on näemmä totunut kaikenlaisiin kylähulluihin, tuumaan minä.

- Ei tässä mistään hulluudesta ole kysymys. Lauri kyllä varmasti antaisi sinun asua siellä.

- Pidät alkaa Paavolta kyselemään uudestaan sen äitinsä taloa vuokralle.

Siinähan te P:n kanssa asuite aikoinaan kolme vuotta Purnumukassa.

Siehän olet tottunut siihen, ettei ole sähköjä eikä vesiä eikä tie tule pihalle asti. Johan sie siinä pärjäisit uudestaan, vakuuttaa toinen.

- Tai Timon hirsimökki Purnumukassa! Sehän olisi hienoa, jos sen saisit vuokralle, keksii kolmas.

- Niin, ja onhan Heikilläkin kämppiä vuokrata Purnumukassa, ideoi neljäs.

Miten voi olla mahdollista, että maailmassa on ihminen, aikuinen nainen, joka kiittää hengissä selviämistään Soneraa ja Metsähallitusta sekä teurastajia ja teurastamoja? Minusta se on täysin uskomatonta ja mahdotonta, mutta niin vain joskus elämässä käy.

Älä välitä; minä en uskoisi sanaakaan tästä tarinasta, ellen olisi sitä itse kokenut, enkä meinaa sitä siltikään aina kaikkienensa uskoa todeksi. Hyvyys tulee maailmassa vastaan kaikkein käsittämättöimpien tunteitten takaa ja pukeutuu mitä yllättävimpiin univormuihin. Pahuus pakenee kauniisiin kaapuihin. Sokosti seisoo ikuisesti suurena ja mahtavana kuin taivaan portti vartioiden tuhansien tunteitten lakeuttaan.

Sokosti, sen huipulta onneni löysin ja elämä voitti, joskin ensin minut tuhota koitti. Teurastamo turvakotina. Sitten elämäni ensimmäiset piruetit kovakärkisillä balettiosuilla ja taas takaisin teurastajan työhön. Osa-aikakodittomuutta. Jossain välissä urheiluhierojan paperit takataskuun ja balettitanko olohuoneen seinään, kunhan ensin kodittomuus oli katkennut avioeron ositukseen ja oman talon ostamiseen, mutta aina paluu moottorikelkalla Sokostille milloin Relacom Finland OY:n, Soneran tai Eltel OY:n pyytämänä. Milloin yppöyksin hirmumyrskyssä tai täysikuussa 32 asteen pakkasessa, toisinaan Soneran suuret herrat ensi kertaa kelkoilla uppuramyräkässä jyrkänneharjanteilla opastettavinani.

Sokosti, sinä opetit minut luottamaan itseäni, sinä pakotit minut uskomaan itseäni. Sokosti, sinä et jättänyt minulle vaihtoehtoja. Minun oli pakko selvittää hengissä huipultasi mitä hengenvaarallisimpien toimeksiantojen kanssa. Jos selvisin jyrkänneittäni ja myrskyjesi keskeltä kerta toisensa jälkeen hengissä, niin pakkohan oli elämän muutkin vastoinkäymiset kyetä selättämään. Sen jälkeen olisi ollut liian kesyä kamaa ajaa autolla rekan keulaan tai syöksyä myrsky-yönä Tenetinvirran sulaan, vaikka läkähdyin niin suuren tuskan alla, etten jaksanut sitä enää kantaa.

Mutta minä olen yhä hengissä, minä olen järjissäni, minä olen onnellinen, minä olen kiitollinen. Minkään näistä ei pitänyt olla minulle enää mahdollista. Minä kyllä vihaan kirjoittamista, mutta tämä tarina on pakko kertoa, vaikka sanat pakenevat elämän suurten mysteerien edessä.

Porobaletti on itsenäinen jatko-osa Tyttöteurastaja-kirjalle.

BoDTM
BOOKS on DEMAND